

**“Трагічні сторінки історії
в творчості О. Довженка”**
Суховій Л.А., Коваленко А.С.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Хронологічна таблиця життя і творчості О. Довженка

10 вересня 1894 рік – народився Олександр Довженко в селянській родині у с. В'юнище (тепер м.Сосниці Чернігівської області)

Навчання – чотирикласне училище, Глухівський учительський інститут

1914 -1917рр. – викладав фізику, природознавство, географію, історію та гімнастику у 2-му Житомирському змішаному вищому початковому училищі. Потім перейшов вчителювати у Київ

Навчання – Сосницьке чотирикласне училище, Глухівський учительський інститут.

1921р. – працював завідувачим загальним відділом при українському посольстві у Варшаві. Наступного року – у Німеччині на посаді секретаря консульського відділу торгового представництва УНР. Там він вступив до приватної художньої майстерні

1926 - 1933 рр. – працював на Одеській кінофабриці та Київській студії художніх фільмів

30-ті роки – Довженко постав як самобутній кінорежисер, фундатор поетичного кіно

1941 - 1945 рр. – створив низку новел: «Ніч перед боєм», «Мати», «Стій, смерть, зупинись», «Хата», «Тризна» та ін.

1949 - 1956 рр. – викладав у Всесоюзному Державному інституті кінематографії, ставши професором цього закладу

25 листопада 1956 р. – Довженко раптово помер

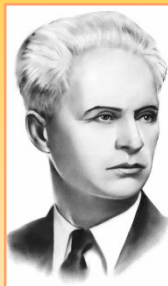
Олександр Довженко

художник

письменник

кінорежисер

кінодраматург

класик світового кінематографа

Літературні твори О. Довженка

«Воля до життя»

«Земля»

«Зачарована Десна»

«Мати»

«Ніч перед боєм»

«Нашадки запорожців»

«Україна в огні»

«Поема про море»

«Антарктида»

«Життя в цвіту»

«Повість полум'яних літ»

Повнометражні художні фільми О. Довженка

1927 Сумка дипкур'єра

1927 Звенигора

1930 Земля

1929 Арсенал

1932 Іван

1935 Аероград

1948 Мічурін

1939 Щорс

1951 Прощавай, Америко!

Аналіз кіноповісті О. Довженка «Україна в огні»

Жанр: кіноповість

Тема: зображення трагічної долі українського народу, що опинився між вогнями двох систем – фашистської та радянської

Ідея: утвердження незламності, сили й непохитності духу народу, здатність до визвольної боротьби і впевненість у перемозі над ворогом

Герої твору О. Довженка «Україна в огні»

Лаврін

дружина Тетяна

п'ять синів: прикордонник Роман, артилерист Іван, чорноморець Савка, колгоспники Григорій і Трохим

донька Олеся

пасічник дід Демид

Христя – подруга Олесі

Василь Кравчина – танкіст, коханий Олесі

старий полковник німецької розвідки Ернст фон Крауз, його син – лейтенант Людвіг Крауз

Цитатна характеристика головних героїв твору «Україна в огні»

Олеся: «Тиха. без єдино. хмаринки на чолі, майстриця квітів, вишивок і пісень ...»;
«Вона не була звичайною дівчиною. Вона була красива і чепурна. Нею пишалася вся округа»;
«У неї інша вдача – вона м'яка, не войовнича, зло в неї не тримається, вона все прощає».

Христя Хуторна – найтрагічніший образ твору, бо її привселюдно в партизанському загоні суджено за щирість і правду, за добре слово про свого чоло-віка, італійського офіцера. Коли Христю вели на жахливе незаконне судилище, «вона лед-ве йшла. Все її молоде тіло утратило свою силу й ніби розтало. Вона немов падала з великої висоти на землю в страшній свідомості, що парашут за спиною не розчинився і вже тепер їй ні спинитися, ні крикнути, ні покликати. Земля невблаганно тягла її до себе».

Василь Кравчина: «Був він добрий кремезний юнак... Здорові темні руки, патьоки на шиї і скронях і зморшки на чолі також не по літах» «Це був він і не він... Щось було в ньому інше, щось незмірне, невгамовне»

Роман Запорожець: «М'який, веселий чоловік став тепер воїном, безстрашним месником, подібним до прадідів своїх, ім'я яких він носив»

Особливості кіноповісті «Україна в огні»

елементи драми – діалоги

народна пісня

обрамлення твору: повість починається заспівом

багато епітетів, порівнянь, метафор

Проблематика твору «Україна в огні»

виховання молоді

незнання історії

відсутності національної гордості

батьків і дітей

війни і миру

зради

патріотизму

кохання і вірності

війни як загальнонаціональної трагедії

лірична лінія Олесі і Василя

лінія Христі Хутірної

Сюжетні лінії твору «Україна в огні»

лінія захисту Батьківщини
(доля роду Запорозжців та інших учасників бойових дій)

вчинки ворогів і поведінка
Лиманчука

про дезертирів

про партійну номенклатуру

Ліричні відступи твору «Україна в огні»

про рядових бійців

проплинність часу

Основні причини заборони «України в огні» О. Довженка

змалювання «лиманчуківщини»

відображення хаотичного і панічного відступу радянських військ

постать німця-мислителя, який правдиво вказує на ахіллесову п'яту українського народу

повага з боку фон Крауза у ставленні до Запорожця як сильного суперника

виклик історичним подіям, які розмежували Запорожця і Заброду

осуд будь-якої війни устами Антоніо Пальми

доброзичливе змалювання людей, що працювали в Німеччині, яких вважали зрадниками

Аналіз твору О. Довженка «Зачарована Десна»

Жанр: автобіографічна кіноповість

Тема: щира сповідь письменника про дитинство, сповнене радощів і смутку, як джерело його духовності й мистецького таланту

Ідея: заклик любити життя, цінувати й берегти все те прекрасне, що робить людину духовно багатою і щасливою

Герої твору О. Довженка «Зачарована Десна»

Сашко

Олександр Довженко

мати Одарка Єрмолаївна

батько Петро Семенович

дід Семен

прадід Тарас

прабаба Марусина

наявність двох ліричних героїв

народний гумор

Особливості твору «Зачарована Десна»

фрагментарність, швидка зміна
“кадрів”

вживання різноманітних художніх засобів

Композиція з новел «Зачарована Десна»

«Город»

«Хата»

«Смерть братів»

«Смерть баби»

«Повінь»

«Сінокіс»

«Коні»

«До школи»

ліричні та публіцистичні відступи

Проблематика твору О. Довженка «Зачарована Десна»

природа і людина

шлях народу та людини до щастя

прекрасне й потворне в житті

покликання, сутність людини

роль праці в житті людини

добро і зло

життя і смерть

Критика на твір О. Довженка «Зачарована Десна»

Критик Л. Новиченко: «Зачарована Десна» — «найвидатніша в сучасній літературі розповідь про те, від яких духовно-поетичних “берегів” відчальюють народи — і разом із ними їхні художники — на переломі нової епохи, що вони беруть від свого історичного “дитинства” у майбутнє і що залишають у минулому».

Дуже точно визначив зміст кіноповісті Максим Рильський: «Зачарована Десна» — це задушевна лірична сповідь, по вінця наповнена любов'ю до рідного краю, до трудового народу, до Укра-їни з її великим, але скорботним минулим і з її великим і радіс-ним майбутнім».

Стислий план твору «Зачарована Десна»

опис городу, саду, хати

дід, що схожий на Бога

розповідь про діда Семена

Сашко на городі

вічні прокльони прабаби Марусини

смерть братів

портрет батька

повінь на весні

знайомство з учителем

благословення дівичі Десни

Характеристика героїв твору «Зачарована Десна»

Сашко: жвавий, дотепний, спритний, винахідливий хлопчик. Наприклад: Одного разу Сашко поліз у тютюн, що якраз цвів, потім до огірків. Став дражнити бджіл, але жодна так його і не вкусила. Бджолине жало хоч і болить, але коли почне плакати малий, дід чи мати дають зразу мідну копійку, яку треба прикласти до болючого місця...

Дід Семен: він « малому Сашкові нагадував Бога або святого Миколая. Звали його Семеном. Він був високий і худий, з білою бородою. Пахнув теплою землею і трохи млином, знав письмо і в неділю любив урочисто читати Псалтир. Ні дід, ні слухачі не розуміли прочитаного, і це завжди хвилювало їх, як дивна таємниця. Мати ненавиділа діда, вважала чорнокнижником...

Прабаба Марусина: була маленька та прудка, очі мала такі видющі та гострі, що од них ніщо не могло сховатися. Їй можна було по три дні не давати їсти, але без прокльонів вона не могла прожити й дня. «Вони були її духовною їжею. Вони лились з її вуст потоком, як вірші з натхненного поета, з найменшого приводу. У неї тоді блищали очі й червоніли щоки. Це була творчість її палкої, темної, престарілої душі».

Батько: Скільки він землі виорав, скільки хліба накосив! Як вправно робив, який був дужий і чистий. Тіло біле, без єдиної точки, волосся блискуче, хвилясте, руки широкі, щедрі. Як гарно ложку ніс до рота, підтримуючи знизу шкоринкою хліба, щоб не покrapать рядно над самою Десною на траві. Жарт любив, точене, влучне слово. Такт розумів і шанобливість. Зневажав начальство і царя...

Мати: Мати вважала, що буде в раю між святими «як боляща великомучениця» і так часто показувала те місце на картині, де знаходиться її душа, що там зробилася пляма.

Аналіз твору О. Довженка “Ніч перед боєм”

Жанр: оповідання

Тема: відображення віри у перемогу звичайних людей Платона Півторака і діда Савки, розкриття їх ролі у формуванні світогляду Петра Колодуба та інших героїв – захисників Вітчизни.

Ідея: уславлення героїчного подвигу народу.

Основна думка: «Життя – бо ваше вже, а не моє. А тільки я так скажу вам на прощання. Не з тієї пляшки наливаєте. П’єте ви, як бачу, жаль і скорботи. Марно п’єте. Це, хлопці, не ваші напої. Це напої бабські. А воїну треба напитися зараз кріпкої ненависті до ворога та презирства до смерті. Ото ваше вино. А жаль – це не ваше занятіє. Жаль підточує людину, мов та шашіль. Перемагають горді, а не жалісливі!»

Рік написання: 1942

«Ніч перед боєм» композиція

Експозиція: солдати говорять в окопі

Зав’язка: повернення солдат з поля бою. Зустріч солдат та двох дідів – Савки і Платона

Кульмінація: розмова дідів, які впевнені в перемозі, про цінність рішучості в бою

Розв’язка: прощання з дідами

Післяслово: розповідь про подальшу долю дідів

Характеристика головних героїв таору «Ніч перед боєм»

Іван Добробут – молодий танкіст з надзвичайно приємним і скромним лицем, онук діда Савки

Петро Колодуб – капітан, Герой Радянського Союзу, людина безстрашна і невтомна, хоч на вид такий і маленький, і не дуже неначебто й здоровий. З любого пекла виходить переможцем. До війни був садівником. Садив колгоспні сади, співав пісень, дівчаток любив та, мабуть, що й усе

Дід Платон Півторак – рибалка, перевізник через Десну.

Дід Савко – рибалка, перевізник через Десну. Було йому літ сімдесят чи, може, й більше. Він був маленький, з підстриженою борідкою. Був би він схожий на Миколу-угодника, коли б величезна, мов коров'ячий кізяк, стара кепка не лежала у нього на ушах та землистого, так би мовити, кольору сверт не висів на ньому, як на хлопчику батьків піджак

Борис Троянда – один з відступаючих через Десну

Левко Півторак – полковник, син Платона Півторака. Видатний воїн зі слів діда Платона

Борис Троянда – один з відступаючих через Десну

Література

1. Liapunova V., Sharov S., Sharova T. Analysis of the Opportunities of the Prometheus Platform for the Professional Development of Future Teachers. *TEM Journal*. 8(4). S. 1469–1476.
2. Sharova T., Posadna T. Самобутність та оригінальність української прози 20- 30-х років ХХ ст. *Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Philology Series*. 2018. Т. 2. №69. С. 239–242.
3. Брюховецька Л. Митець світової слави: до 110-ї річниці від дня народження О.Довженка. *Урядовий кур'єр*. 2004. 11 вересня. С. 8–9.
4. Брюховецька Л. Таємниці «Звенигори»: з виступу на міжнародних теоретичних читаннях «О. Довженко: література та кіномистецтво». *Наука і освіта*. 2012. № 2. С. 3.
5. Гладких Г.В., Шаров С.В. Напрями формування комунікативної компетентності студентів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. 1(11). С. 70–74.
6. Дворецька Ю. Олександр Довженко – перший поет кіно. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 26. С. 38–39.
7. Довженко О.П. Вибрані твори. Львів: Каменяр, 1980. 302 с.
8. Довженко О.П. Зачарована Десна: Кіноповість. К., 1994. 136 с.
9. Довженко О.П. Україна в огні: кіноповість, щоденник. К.: Радянський письменник, 1989. 416 с.
10. Жолдак О. Останній приїзд: [спогади про О. Довженка]. *Літературна Україна*. 1994. №38. С.2.
11. Жулинський М. Слово і доля: навч. посібник. К: А.С.К., 2006. 640 с.
12. Землянська А. В., Шарова Т. М., Шаров С. В. Аналіз навчального плану бакалавра спеціальності 014.01 Середня освіта. Українська мова і література. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія, 8 (76). 2019. С. 119–122.
13. Ільєнко І. Заступився за народ свій...: кіноповість Олександра Довженка «Україна в огні» – виклик тоталітаризму. *Урядовий кур'єр*. 1994. № 82. С. 9.
14. Коба С.Л. Олександр Довженко. Життя і творчість. К.: Дніпро, 1979. 197 с.
15. Коваленко А.С. «Особливості патріотизму в оповіданні О. Довженка «Ніч перед боєм». Інноваційні досягнення науки та освіти: XXV Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. 15 січня 2020 р. Ч. 2. Дніпро: ГО «НОК», 2020.
16. Коваль М.В. Справа Олександра Довженка: До 100-річчя з дня народження. *Український історичний журнал*. 1994. № 4. С. 108–119.
17. Ковальчук О. До проблеми глибини естетичного аналізу твору «Зачарована Десна» О. Довженка. *Дивослово*. 2002. № 6. С. 43–45.
18. Короготський Р. «Немає моторошнішої картини, ніж погибель народу...» або Поет і цар Країни Рад. *Сучасність*. 1994. № 9. С. 162–167.
19. Короготський Р. Довженко: вчора, сьогодні, завтра в країні національної культури. *Дивослово*. 2001. № 5. С. 52–54.
20. Кочерган Ю.Ф. Олександр Довженко. Проблеми майстерності: монографія. Львів: Вища школа. 1983. 119 с.
21. Кудрявцев М. Розвиток Довженківської естетики. *Слово і час*. 1995. № 9–10. С. 84–86.
22. Лаврінєнко Ю. Олександр Довженко. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: в 3-х кн. Кн. 2. К.: Рось, 1994. С. 37–47.
23. Логвиненко О. Творчість Довженка – це передовсім він сам. *Літературна Україна*. 1994. № 40. С. 3.
24. Маковська Н., Шаповал Ю. «Моє серце не витримало тягаря неправди і зла»: до 100-річчя з дня народження О.П. Довженка. *Літературна Україна*. 1994. 1 вересня. С. 2.
25. Максимчук-Макаренко С. Типологія жіночих образів у літературній спадщині Олександра Довженка 10.01.01 – українська література автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Київ. 2017. 21 с.
26. Медвідь Н. Національна своєрідність психологізму О. Довженка. *Дивослово*. 1999. № 9. С. 53–55.

27. Медвідь Н. Особливості концепції національного буття в повоєнній творчості О.Довженка. *Сіверянський літопис*. 1998. № 4. С. 3–10.
28. Медвідь Н. Проблеми національного характеру у творчості О. Довженка довоєнного періоду. *Наукові записки Харківського педуніверситету імені Г.С.Сковороди*. Серія: Літературознавство. Випуск 6 (17). Харків, 1998. С. 77–82.
29. Медвідь Н. Світ дитинства і материнства у творчості О.Довженка. *Сіверянський літопис*. 1999. № 2. С. 120–126.
30. Новиченко Л. Естетичні уроки Довженка. Життя як діяння: вибрані статті. К.: Думка, 1974. С. 340.
31. Онищенко О. Три символічні трилогії: до 100-річчя з дня народження О. Довженка. *Культура і життя*. 1994. № 30. С. 2.
32. Пашкова О. Мистецтво Олександра Довженка в контексті української культури. *Народна творчість та етнографія*. 1994. № 5–6. С. 17–22.
33. Поляруш О. Кіноповісті Олександра Довженка: Кіноповісті «Зачарована Десна» та «Поема про море» //... І вічна таїна слова: Аналіз великого епічного твору: посібник для вчителя /Авт. В.П. Марко та ін. К.: Радянська школа, 1990. С. 94–127.
34. Поляруш О. Олександр Довженко і фольклор. К.: Вища школа, 1988. 175 с.
35. Святовец В. Форми деталізації у творчості Олександра Довженка: до 110-ї річниці від дня народження митця. *Дивослово*. 2004. № 9. С. 60.
36. Степаненко А. Довженко за кадром. *Український засів*. 1995. № 6. С. 52–68.
37. Степанишин Б. Правда, обпалена війною: аналіз кіноповісті О. Довженка «Україна в огні». *Дивослово*. 1994. № 8. С. 4–8.
38. Супрун С.О., Шарова Т.М. Реалістичне відтворення життєвої правди у творах І. Маслова. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна»: збірник наукових праць. Вип. 59. 2015. С. 239–241.
39. Суховій Л.А., Шарова Т.М., Шаров С.В. «Особливості кіноповісті О. Довженка «Україна в огні»: бачити, чути, відчувати» *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету (серія Філологічна) №40*. Т.1. С. 97–100.
40. Суховій Л.А. «Творчість О. Довженка:трагічні сторінки історії». Міжнародна конференція Proceedings of XXXXX International scientific conference – Place of science in the modern worldl. Morrisville, Lulu Press, 2019. С. 87–90.
41. Тимків Н. Підтекст як авторська позиція через сторінки кіноповісті “Україна в огні” О. Довженка. *Українська мова і література в школі*. 2004. №6. С. 47–51.
42. Троша Н. В. Концепт історії через призму літературної творчості О. Довженка. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Філологія. 2014. Вип. 8 (2). С. 45–48.
43. Троша Н. Дискурс української історії в щоденникових записах Олександра Довженка. *Філологічні науки*. 2013. № 14. С. 53–59.
44. Шаров С. В. Використання диференційованих навчальних завдань під час самостійної роботи студентів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків: ХДАДМ. 2011. №3. С. 151–153.
45. Шаров С.В. Дефінітивний аналіз і сутність соціальної компетентності. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 66. 2019. С. 200–203.
46. Шаров С.В. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2018. №4 (63). С. 194–199
47. Шаров С.В. Самостійна робота як умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Сучасні тенденції розвитку української науки: матеріали Всеукр. наук. конф. (21-22 липня 2017 р., м. Переяслав-Хмельницький). ПереяславХмельницький, 2017. №5. С. 35–38.
48. Шарова Т.М. Дискурс соцреалізму: комунікативні стратегії й тактики. Текст. Контекст. Інтертекст: електронне фахове видання. 2018. Вип. 2. Режим доступу: <http://text-intertext.in.ua/index.php?id=207>.
49. Шарова Т.М. Літературна практика у форматі соціалістичного реалізму. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність: збірник наукових праць*. Вип. 11 / [редкол.: С.І. Ковпик (відп. ред.), В.І. Дмитренко, О.В. Когут та ін.]. Кривий Ріг : ФОП Мариниченко С.В., 2018. С. 90–100.

50. Шарова Т.М. Літературний процес 20-х років ХХ століття і механізми формування політичного дискурсу. European Applied Sciences. ORT Publishing. Stuttgart. 2018. №2. С. 28–30.

51. Шарова Т.М. Літературно-художня творчість у радянській парадигмі: практики адаптації, логіка та аргументи конформізму. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство): зб. наук. праць / за ред. О. Філатової. №1 (21), квітень. Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. С. 143–149.

52. Шарова Т.М. Практики адаптації автора-творця: соціокультурний простір. Текст. Контекст. Інтертекст: електронне фахове видання. 2018. Вип. 2. Режим доступу: <http://text-intertext.in.ua/index.php?id=239>.

53. Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.

54. Шарова Т.М., Пінігіна Ю.Г. Особливості використання інноваційних технологій під час викладання української літератури. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: зб. наук. праць / укл.: І.В. Ковальчук, Л.М. Коцюк, С.В. Новоселецька. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2016. Вип. 63. С. 219–222.

55. Шарова Т.М., Посадна Т.В. Активізація суб'єктної авторської позиції в українській військовій та повоєнній прозі ХХ ст. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii / Monografia pokonferencyjna. – Science, research, development philology, sociology and culturology #2. – Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», London, 27.02.2018. – P. 59–63.

56. Шарова Т.М., Шаров С.В. Громадянська компетентність як необхідна умова розвитку демократичного суспільства. Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. ФОП Однорог Т.В., Мелітополь, 2018. С. 283–286.

57. Шарова Т.М., Шаров С.В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології. Українська література в загальноєвропейському контексті: Збірник наукових праць. Мелітополь, 2019. Випуск 2. С. 255–261.

58. Шарова Т.М., Шаров С.В. Історія української літератури 40–60-х рр. ХІХ ст.: підручник. Мелітополь: Люкс, 2018. 201 с.

59. Шарова Т.М., Шаров С.В., Бородихіна О.В. Формування комунікативно-діалогічної компетентності студентів-філологів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету (серія Філологія). Вип. 29. Т. 1. Одеса, 2017. С. 74–76.

60. Шарова Т.М., Шаров С.В., Солоненко А.М. Видатні особистості української словесності. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 254 с.

